

Смокович М.І., д.ю.н.,
голова Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду, м. Київ, Україна

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Судова реформа наближає Україну в питанні правосуддя до європейських стандартів та була обумовлена соціальними, політичними процесами, що проходять в Україні з часу проголошення незалежності. Вектор судово-правової реформи напряму пов'язаний із усіма процесами в державі, так як роль суду в правовій системі України є надзвичайно важливою, адже проведення судової реформи вирішує проблему доступності до правосуддя, яка є особливо актуальною в українському суспільстві.

Так, на думку Ткачук О.С. «системна трансформація України у відкрите сучасне суспільство та демократію зумовлюється і органічно поєднується з модернізацією правової системи і такого її важливого елементу, як сектор судової влади та правосуддя. Незважаючи на наявну національну традицію судово-правової реформи в Україні, домінуюча політична культура не сприяла своєчасному і якісному реформуванню цієї сфери. Особливо це відчувається в умовах, коли став помітний конституційний дисбаланс між повноваженнями органів судової влади та іншими гілками влади і відбулося усвідомлення необхідності не лише проведення судово-правової реформи як такої, а й конституційних змін у частині правосуддя» Саме тому 20 травня 2015 р. Указом Президента України №276/2015 затверджена «Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки», що дало поштовх до доктринального переосмислення сутності судової влади як правового явища» [2, с. 1].

Частина перша статті 55 Конституції України містить загальну норму, яка визначає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист [3]. Вищевикладене свідчить, що норми Конституції забезпечують реалізацію базової гарантії здійснення як конституційних, так і інших прав та свобод людини і громадянина.

Особливої уваги заслуговують адміністративні суди, які захищають особу від свавілля держави та забезпечують здійснення конституційної функції контролю за владою. Закріплення в статті 125 Конституції

України нововведення конституційної реформи щодо діяльності адміністративних судів з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин відповідає ідеї і духу правової реформи в Україні. Відповідно, і значення адміністративних судів в суспільстві дуже значне і важливе. Становлення адміністративної юстиції 6 липня 2005 року, коли був прийнятий Верховною Радою Кодекс адміністративного судочинства України. Саме цей нормативно-правовий акт став поштовхом до початку діяльності адміністративних судів і до розвитку системи адміністративних судів та став тим інструментом, який сприяє захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина у нашій державі. Так, наприклад, суд, здійснюючи функцію перевірки нормативно-правових актів суб'єктів владних повноважень (СВП) на відповідність актам вищої юридичної сили, крім тих нормативно-правових актів, які належать до юрисдикції Конституційного Суду, визнавши попередній акт протиправним, може зобов'язати СВП прийняти новий нормативно-правовий акт з урахуванням позиції суду. Тобто, якщо це стосується, наприклад, встановлення тарифів, і суд прийде до висновку, що вони завищені і СВП, приймаючи рішення, не дослідив встановлені законодавством моменти, то суд зобов'язує прийняти новий акт, вже з урахуванням позиції суду щодо їх розміру та інших складових. Таким чином, фактично судам надані повноваження на втручання в нормотворчу діяльність. Ще одним важливим нововведенням є можливість суду у випадку, коли суд прийде до висновку, що норма закону не відповідає Конституції, вирішити спір так, як він вважає за необхідне, а потім звернутися до Пленуму Верховного Суду, який, у свою чергу, може прийняти рішення про звернення до Конституційного Суду про визнання цієї норми неконституційною [4].

Практично в усіх країнах світу реалізується той чи інший спосіб організації зовнішнього контролю за діяльністю публічної адміністрації через систему судових або квазісудових органів. У деяких країнах система зовнішнього контролю була сформована самостійно, у деяких – запозичувалася. У будь-якому разі конкретний стан організації судового або квазісудового контролю безпосередньо пов'язаний з історичним розвитком держави, її правовими та історичними традиціями. Інститут адміністративної юстиції не є винятком, набуваючи особливої актуальності у зв'язку зі становленням та розвитком інститутів громадянського суспільства в державі, демократичних цінностей та забезпеченням особливої поваги до основоположних прав та свобод людини та громадянина, їх захисту й реалізації у публічно-правовій площині» [5, с. 97]. Тому при здійсненні судової реформи необхідно враховувати взаємну відповідність актів поміж собою та відповідність європейським вимогам і стандартам щодо судової системи. Враховуючи той факт, що суди при здійсненні правосуддя «можуть на себе перебирати

повноваження інших гілок влади для захисту прав людини і громадянина в Україні», тому і досі є актуальною позиція автора, що «судова влада повинна бути окремою владою в державі, а не владою в системі органів державного управління або гілкою державної влади. Судова влада не може бути державною з точки зору перебування в системі органів державної влади -її місце перебування в суспільстві за межами цієї державної машини і над нею» [6, с. 106].

Література

1. Конституція України зі змінами, внесеними згідно із Законом №586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, №11, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20140222>
2. Ткачук О.С. Реалізація судової влади у цивільному судочинстві України: структурно-функціональний аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Х., 2016. – 38 с.
3. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 р. №9-зп // Офіційний вісник України. – 1998. – №1 (22.01.98). – Ст. 25.
4. «Адміністративна юстиція – це надбання нашої держави», - Михайло Смокович. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/121899-administrativna-yustitsiya-tse-nadbannya-nashoyi-derzhavi-mikhaylo-smokovich>
5. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. – К.: ВАІТЕ, 2015. – 288 с.
6. Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль // Юридична Україна. – 2012. – №10. – С. 99-107.

УДК 347.77/78(043.2)

Сопілко І. М., д.ю.н., професор,
декан Юридичного факультету,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Особливості нинішнього етапу становлення цивілізації пов'язані із застосуванням в багатьох сферах суспільного життя інформаційних технологій та комунікацій, став доступним Інтернет, розширюються соціальні мережі та активно використовуються технології штучного інтелекту. багатьох країнах світу сходяться на думці, що розвитку штучного інтелекту несе загрози як громадянському суспільству так і особі, зокрема.

Так, Президент Франції Еммануель Макрон заявив, що «якщо ми хочемо захистити наш підхід до приватності, наше колективне бажання особистої свободи проти технологічного прогресу, цілісності людини і людського ДНК, якщо ми хочемо мати власний суспільний вибір, вибір